

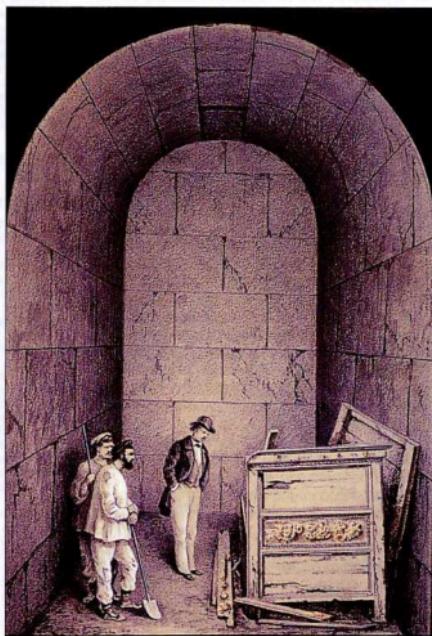
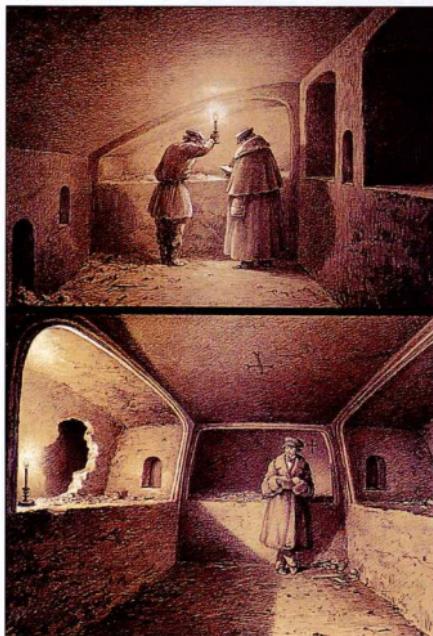
ΤΑ ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΝΟΜΑΔΩΝ ΚΑΙ Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ JOSEPH BEUYS

Ίρις Τζαχίλη

Επίκουρη Καθηγήτρια Προϊστορικής Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Όταν συνάντησα τους πύλους για πρώτη φορά ήταν υπό μορφή προβλήματος ονομασίας. Οι πύλοι είναι ένα ύφασμα που δεν υφαίνεται, αλλά συντίθεται από μάλλινες ίνες, χωρίς διαπλοκή. Με πολύ ωρο χτύπημα, ζέστη και υγρασία οι ίνες αποκτούν συνοχή και παίρνουν τη μορφή υφάσματος, ενός υφάσματος χοντρού, μαλακού και αδιάβροχου. Την εποχή που μελετούσα την αρχαία υφαντική χρειά-

1, 2. Εσωτερικό τύμβου κοντά στην Άνωτα.
Σχέδιο Gross από το αρχείο
του Ινστιτούτου Αρχαιολογίας
στην Αγία Πετρουπόλη.

στηκε να τους ονομάσω και δίσταζα. Γιατί η αρχαία λέξη, πύλος, σημαίνει σήμερα καπέλο, η σύγχρονη τουρκικής προέλευσης, κετσές, έχει μια απόχρωση υποβαθμιστική, κάτι σαν άμφορο και δυσάρεστα μπερδεμένο, η δε άλλη σύγχρονη λέξη, επίσης τουρκικής προέλευσης, η τσόχα, συνήθως σημαίνει το ειδικό τραπεζομάντιλο της χαρτοπαικίας. Έτσι έμεινα στο γενικό πύλοι και πιλήματα.

Y φασμα χωρίς ύφανση μυρίζει αρχές, παραπεμπεί θεωρητικά σε πρώιμοτηρες και προκαταρκτικά στάδια, και γι' αυτό βιάζόμουνα να πω ότι τα πράγματα δεν είναι καθόλου έτοι, τα πιλήματα είναι τεχνήκη που απαντά στους νομάδες της Ευρασίας και επί τχλιετίες συνυπήρχε και ουδώλως προηγήθηκε από τα υφαντά. Επεινύ, με λίγα λόγια, να σώσων τα υφάσματα των νομάδων από την ισοπέδωση που τα αντίγγαιε σε ένα θεωρητικό στάδιο, αφαιρώντας την πραγματική τους υπόσταση.

Υφάσματα της Ευρασίας

Οι πύλοι περιέβαλαν τη ζωή των νομάδων όπως τα υφαντά και τα ψαθιά τους χωρικούς. Είναι υφάσματα ανθρώπων που περνούν ώρες πολλές στο υπαίθριο. Με πύλους έφτιαχναν τις σκηνές τους, ζεστες και αδιάρροχες, κακιά φορά με τις μακριές αιτες κουμβρέτσες τύλιγαν ένα ολόκληρο δέντρο φτιαχνόντας καλύβα με σκελετό και πατώματα. Οταν ταξιδεύαν, φόρτωναν τα εφήμερα καταλύματα στα κάρα και ξεκινούσαν μαζί με τα κοπάδια και τα άλογα. Με πύλους έφτιαχναν ό,τι τους προστάτευε στην ειρήνη και τον πόλεμο: τις σέλες των αλόγων, τις μπότες, τους θώρακες, τους σκούφους τους. Έφτιαχναν και κάπες όπως αυτές που ξέρουμε, των βοσκών. Δώρο των κοπαδιών που τους ζουνάν, ένα μετα το δέρμα τους, οι πύλοι ήταν ό,τι τους χώριζε από τα στοιχειά, ο,τι απομάκρυνε τις απελείς.

Ωστόσο, μόνο ψήγματα μπόρεσαν να σώσων στην εργασία που εποιήμαζα για την υφαντική. Μόνο μια συζήτηση για τους όρους και τη μη πρωμητητή. Γιατί η δουλειά μου ήταν σε πλαστικό πανεπιστημακό και ἐπέτρεψε να σεβαστώ τους κανόνες. Ούτε χώρο έβρισκα ούτε τρόπο να περιλάμβαν όσα θελτικά και θολό θυμόμουν: ιστορίες από τον Ηρόδοτο, παλιές εικόνες από ανασκαφές ρώσων αρχαιολόγων καθώς και πρόσφατες μυθολογίες, όπως του Βάρναβαλ. Σε μια αχλύ όλα, σαν την αχλύ των ποταμών τους. Οι ομίχλες του Βορρά και οι ομίχλες της γνώσης ανέδηναν μια νοσταλγία, την ανάμνηση την επιμυθία μιας Ουτοπίας, μιας ασκητικής ελευθερίας. Στις απαρχές της ήταν η μυθολογία γύρω από τους γειτονικούς μας νομάδες,

3. Σκηνή από πύλο νομαδικών πληθυνών στη Σιβηρία. Σχέδιο του 18ου αι. Από το βιβλίο του Cornelis le Brun, Voyages, 1701.

τους Σκύθες, που ο Ηρόδοτος θεωρεί τους πιο σφύρους και δίκαιους ανθρώπους: τό γένος τό μέγιστον των άνθρωπων πρηγμάτων σοφώτα πάντων έξειρηται... Γιατί έφτιαχναν έτοι τη ζωή ωστε κανένας να μην μπορεί να τους βλάψει, ούτε καν να τους πλησιάσει. Εχθρικές ενέργειες εναντίον τους δεν μπορούσαν να υπάρξουν, δεν είχαν αντικείμενο: ούτε πόλεις ούτε τείχη έκτιζαν, ήταν φέρεσικοι και πιποτοζόρεις και ζούσαν οχι δεμένοι στη γη, αλλά έλευθεροι σαν τον ανέμο, διψύντας για τις μακρινές γυμνές πεδιάδες. Καλπάζαν αδιάκοπα με τα άλογά τους πάσω από τα κοπάδια τους. Πού να τους βρουν οι εχθροί τους; Τι να κατακήσουν; Αυτή ήταν ή τών Σκυθών ἀπόριη και έτσι γονάτισαν το Δαρείο.

Κι εγώ, μετά από πολλούς, αφηνόμουνα στους δρόμους που άλλοι πριν από μένα ακολούθησαν. Έβλεπα άλογα με τοξότες υπέροχους που σκόπευαν τεντώντας το τόξο καλπάζοντας, ενώ ανέμιζαν τα μακριά μαλλιά τους. Στέπες και δάση ατελειώτα, απέραντα, που τέλος τους δεν βάζει ο ανθρώπινος νους. Ποτάμια θεόρατα και μεγαλόπρεπα που κυλούσαν συνηπηλά ανάμεσα σε πάγους. Φύλιες θανάσιμες που σφραγίζονταν με αίμα, το ίδιο τους το αι-

μα, που έπιναν ανοίγοντας τις φλέβες τους από το ίδιο ποτήρι. Εκδίκησεις αδυνάτητες για όποιους πλησιάζει ξένους, ακόμη και μόνο για να φορέσει ξένα ρουχά. Αμαζόνες αμύλητες, αγέρωκες, που έπεφταν βουβές στη μάχη και μάταια προσπαθούσαν να τις σώσουν οι άντρες εχθροί τους. Παρότι άφαντοι, παντού παρόντες. Που ωστόσο και αυτοί κάποτε συναντούντην την ανθρώπινη μοιά, φτάνουν στο τέλος, κι έναν τόπο χρειάζονται για πάντα, αυτόν της ταφής τους, και αυτός μόνος τούς δένει, και αυτόν υπερασπίζουν με το αίμα τους, ως την τελευταία ρανίδα. «Δοκίμασε να καταλάβεις τους τάφους μας βασιλιάδων μας, αν τους βρεις», είπαν στον Δαρείο, «δοκίμασε, και αν τους βρεις, θα μας βρεις κι εμάς εκεί».

Αυτούς βρήκαν πριν από έναν αιώνα οι ρώσοι αρχαιολόγοι, γεμάτους πλούτον αρίφνητα, χρυσάφι, όπλα, γούνες, κοσμήματα, ρουχά πολύχρωμα, χρυσά χάμιρα αλόγων και χρυσοστόλιστες κάπες βασιλιάδων καθώς και δεκάδες σφαγέμνα αλόγα και ανθρώπους. Είναι τα μυθικού πλούτου κουργάκια των Σκυθών. Οταν πέθαιναν οι πηγεύοντες και αφού τελείωναν οι μακρές τελετές της ταφής, δηγείται ο Ηρόδοτος, έσπηναν μια σκηνή από πύλους αδιαπέραστους. Μέσα έβααιναν πέτρες πυρακτωμένες, γυμνώνταν, και εισεπέντεν τους ατμούς των σπόρων της κάνωμης που έριχναν στις πέτρες ολοφυρούμενοι. Έτσι καθαρίζονταν (εικ. 1-4).

Όλοι αυτά ήταν η μικρή και ανομολόγητη από αμπανιά γλάστρα όπου μετέθεταν στο μέλλον τα ωραία που θα έκαναν αργότερα. Θα βρω, έλεγα, κάποιον τρόπο, αλλά δεν βρήκα ποτέ. Όταν τα άλογα των νομάδων χάνονταν στον ορίζοντα αφίνοντας πίσω μόνο τη σκόνη του ποδοβόλητού τους, λίγο πριν και αυτή χαθεί, στάλαξε σαν βροχή η ομορφιά των ερωτημάτων που έσφραγισαν μαζί τους, με τα ζάχαιρα και τα κάρα τους. Αυτοί που δεν έχουν τίποτα είναι ελεύθεροι ή εκκρεμεί, αυτοί που φεύγουν, που επιστρέφουν και ξαναφέύγουν, οι αφάντοι, οι συνθήματα απόντες, είναι αράγε παντού ή πουθενά; Και οι απορίες οι δικές μου, όπως και το Δαρείον και πολλών άλλων, έπαιρναν ομορφιά από τους περιφέρουντος νομάδες και λίγη από τη δύναμή τους, επειδή εκείνοι είχαν δώσει απάντηση, χωρίς να διαπιστώσουν κανένα ερώτημα. Δεν έρχονταν έξι λόγους, έλεγε ο Ηρόδοτος.

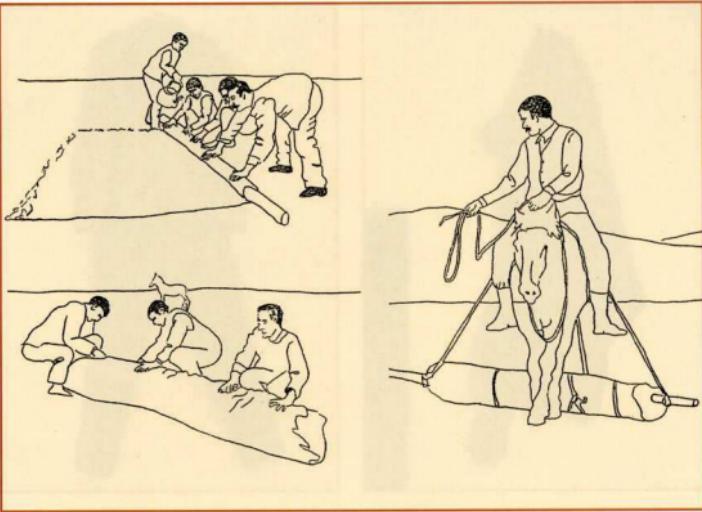
Από ποιού έπαιρναν τη δύναμή τους; Από το χώρο όπου ζύδουν νομίζω, από τη σχέση τους με την Ευρώπη, από τις αγανείς, απεράτες και ομοιόμορφες πεδιάδες της. Αυτή πια σχέση οι πραγματικοί νομάδες δεν την έπιασαν ποτέ, ποτέ δεν έφευγαν τόσο μακριά ώστε να αποκοπούν από τις ρίζες τους. Η γη αυτή με τα γνωστά όρια, τεράστια και ασαφής, τους προστάτες, ανοιριδέτηπους, ακαταπονήσους σαν τους αερηθεῖς, κύριους της ερημιάς της. Αναρθμητές φορές, ως γη κάθε αρχής, εξέθρεψε και απέστειλε κατά κύματα ένανθους και μελαχρινούς βαρβάρους που κατέκλυσαν την Ευρώπη και την Ασία. Αστέρευτα γεννούσε κι άλλους, κι άλλους, τους μωσαράδες ή ινδοευρωπαΐδες, τους Ούνους, τους Μογγόλους, τους Τατάρους, που ρήμαζαν τους πολιτισμούς κι έφερναν πάλι την αρχή. Ούτε γνωρίζω άλλωστε αν η

λέξη Ευρασία είναι πραγματικός γεωγραφικός όρος ή κυμαινόμενης εμβέλειας και περιεχομένου ιστορική έννοια.

Πλοίο και νομάδες σημερινού

Αυτές ήταν αλληγορίες καλλιεργημένες πολύ πριν, από γενείς αρχαιολόγους, ποιτών, οκτώβιαν και άλλων επαναστατών, που έπλασαν ιστορικές προβολές και ανασυνθέσεις. Λίγο καιρό αργότερα, η τύχη με βοήθησε κι έβαλα πλά στις κληρονομιένες εικόνες, εικόνες σημερινές, φωτογραφίες των λαών της στέπας. Επεισ ο στέρια μου ένα άθρο από το National Geographic για τα μαλλιά. Κι έτσι τους είδα όπως είναι σήμερα, όπως κάποιοι πήγαν και τους φωτογράφισαν, να περπατούν, να γελούν, να πιπεύν, και να κατασκευάζουν πίλους στο υπαίθριο. Ειδία πραγματικές σημερινές από πύλους, βαριές, μεγάλες και στολισμένες σαν σπίτια, με διακοσμημένες επιφέραφες τανίες. Είδα μια Μογγόρια φορτηγόντων με μαλλιά, περήφανη και πλήρη, που στεκόταν μπροστά από τη σκηνή της και έπιασε όλο τον τόπο. Σε όλες φωτογραφίες είδα άντρες να βρέχουν τα μαλλιά τυλιγμένο σε τουσιμάλια και να το δένουν πίσω από άλογα που έτρεχαν για να χτυπηθεί στο έδαφος και να γίνει ύφασμα, σε πεδιάδες έρημες με ψηλά χιονισμένα βουνά στο βάθος (εικ. 5). Και μου φαντάκια ταιριάστο με τη μυθολογία των νομάδων, τουλάχιστον οι φωτογραφίες το επέτρεψαν: η εναπόθεση σε αυτούς της διαφορετικής επιλογής μπορούν να γίνει. Οι άνθρωποι της στέπας φάνονταν αυτάρκεις και περήφανοι, χωρίς εξαρτήσεις, είχαν τους τρόπους τους για να ζουν, ο κοσμός ήταν δικός τους και τον σέβονταν και άρα γιατί να επιθυμή-

5. Κατασκευή πίλοι στην κεντρική Ασία.
Πρώτα τοποθετούνται οι μάλλινες ίνες σε ένα δέρμα που τυλίγεται γύρω από ένα κοντάρι υπό μορφή κυλινδρού. Στη συνέχεια αυτό βρέχεται και δένεται πίσω από ένα δλογό για να χτυπηθεί. Έτσι οι ίνες αποκούν συνοχή και κατασκευάζεται το χοντρό ύφασμα χωρίς υφανση.

σουν αλλιώτικα από τα δικά τους αγαθά: Η υπέρροχη ηθελημένη απομόνωση, χωρίς βασανιστική στέρηση, τους οδήγησε στη συμπτύκυνση της υπάρξεις, στο δικιό και τη λευτεριά, όπως έλεγε ο Ήρόδοτος.

Όμως ούτε μόνο αρχαίοι είναι οι πίλοι, ούτε μόνο δίκοι μου

Ένα χρόνο αργότερα, συνάντησα τους πίλους αλλού. Στο Παρίσι γινόταν μια αναδρομική έκθεση του μεγάλου γερμανού μεταπολεμικού καλλιτέχνη Joseph Beuys και στις εφημερίδες διάβασα την περιπέτηση που στάθηκε το γενεσιούργο γενονός της ζωής του, το σταθερό σπηλεού αναφέρων του, σχεδόν εις το δημητρές. Στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν πιλότος καταδρομικών και είχε σταλεί στο ρωσικό μέτωπο. Τον κάποια επιχείρηση το αεροπλάνο του καταρρίφθηκε από τους Σοβιετικούς. Πριν πέσει ομάς ο Beuys πρόλαβε να το γιρύσει στις γερμανικές γραμμές, στην Κριμαία. Εκεί ζούσαν Τάταροι, που τον ανακάλυψαν αφού οι Γερμανοί είχαν εγκαταλείψει κάθε προσπάθεια να τον εντοπίσουν. Τον περιμάζεψαν μισοπαγιώμενο και μισοπεθαμένο, με σοθισμό τραύματα στο κρανίο και τον τύλιξαν σε λίπος και σε κουβέρτες από πίλο για να τον ζεστάνουν. Ήταν τον κράτησαν ζωτανό. Έπειτα από δέκα μέρες τον τήγαν στο νοσοκομείο, όπου βρήκε τις αισθήσεις του.

Σε όλη την ζωή ο Beuys πίστες ότι γεννήθηκε για δεύτερη φορά πέφτοντας από τον ουρανό, ανάμεσα στους νομάδες, τυλιγμένος σε μαλλί και λίπος, στη ζέστη και την απομόνωση, στα όρια της ζωής και του θανάτου. Αργότερα διηγίστων ότι οι Τάταροι τον γνώριζαν από

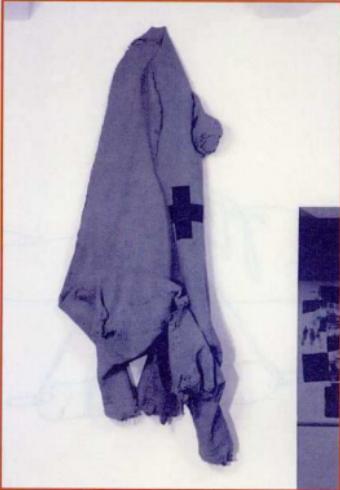
πριν, γιατί τους επισκεπτόταν συχνά. Του είχαν μάλιστα πει «εσύ δεν είσαι Γερμανός, είσαι δικός μας». Γι' αυτό όταν είδαν το αεροπλάνο του να πέφτει, τον αναζήτησαν, τον ελευθέρωσαν από τα σπασμένα σίδερα και τον έσωσαν. Ο Beuys σε όλη την υπόλοιπη ζωή του φορούσε ένα καπέλο από πίλο που προστάτευε το τραυματισμένο του κρανίο.

Οι πίλοι του Joseph Beuys

Έτσι πήγα στην έκθεση στο Κέντρο Πομπιντού. Έκει είδα τα έργα ενός καλλιτέχνη που μου φάνηκε ευρύς με την έννοια του απλόχωρου, που επιδιώκει να εκφράσει το «Όλον» ως Γερμανός, και να επιδείξει καλά αισθήματα ως μεταπολεμικός Γερμανός, με προσωπική παρουσία και συμμετοχή, με εμπιστούνη. Έμαθα ότι ήταν ο κύριος εκφραστής των καλλιτεχνικών δρώμενων, ότι αγνοήσταν ανελπιώτας κοντά στα προσδεπτικά κινήματα, ότι ήταν το καμάρι της σύγχρονης Γερμανίας. Δεν είδα ωστόσο καμία από τις δικές μου εικόνες, τίποτα που να θύμιζε τους νομάδες όπως τους ήταν εγώ. Ούτε άλογα, ούτε σκηνές, ούτε τόξα, ούτε ελευθερίες, ούτε αγριάδες και καλπασμούς.

Ο Beuys δεν προσπαθούσε να αναστήσει εικόνες, γέννημα μιας σύγχρονης νοσταλγίας των αρχών, αυτό δεν τον ενδιέφερε καθόλου. Τα μυθικά στοιχεία των νομάδων ήταν γι' αυτόν μια κολυμβήθρα όπου βουτούσαν κι έβγαιζε ότι ήθελε και ανέτιθε τα πράγματα από την αρχή. Αμφιβάλλων καν από τα αναγνώριζε ως μυθικά, μάλλον αδιαφορούσε. Ξεκινούσε από ορισμένη γηραίσματα της νομαδικής ζωής, συχνότατα αυτά που αφορούσαν τους πίλους, τα ανέλινε στις βασικές τους ιδιότητες και από αυτές διά-

6. Joseph Beuys,
Το δέρμα, Musée national
d'art moderne, Centre
Georges Pompidou.

7. Joseph Beuys,
Κοστουμι από πύλο, 1986.
Ιδιωτική συλλογή.

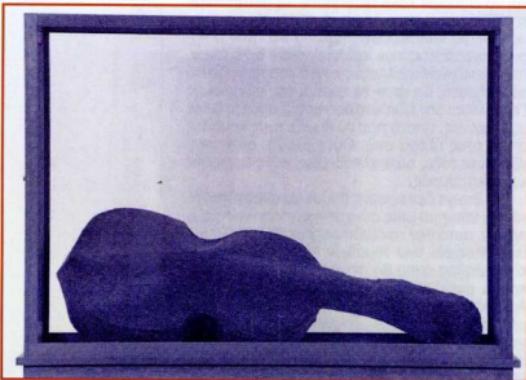
λεγε όσες σχετίζονταν με τις αισθήσεις. Δεν ανέπλασε εικόνες του παρελθόντος, από τους νομάδες, προσέλαβε μόνο ένα υλικό βάσης περιόδου αισθητηριακή και δευτερευόντως εννοιολογική φόρτιση. Δεν είχε ιστορίες να δημιγθεί και να αναλύεται, παρά μόνο μία, τη δική του, και αυτήν μόνο ανέλυε ξανά και ξανά σε αισθήματα και αισθήσεις.

Τους πίλους τους είδε από την αρχή ως υλικό, απτό και ενδιαφέρον λόγω των ιδιοτήτων του, και όχι ως γνώρισμα κάποιου νομαδικού τρόπου ζωής. Έκανε την αντίστροφη πορεία από μένα. Δεν έκανήτος από τα γνωρίσματα για να γενικεύεται, να βρει τις μοάδες, τις συμπεριφορές, τον τρόπο ζωής, αλλά περιορίστηκε σ'

αυτά καθαυτά και άνοιξε τον κόσμο των αισθήσεων που αυτά προσφέρουν. Είδε τα πυλήματα ως υλικό με χάρη και χάρες, που προστατεύουν, ζεσταίνουν και απομονώνουν. Ως υλικό ζωικό και ζωαγόνων που μπορεί να κρατάει ζωτανό δι. περιβάλλει, αλλά μπορεί να επιφέρει και το αντίθετο, να πνίγει αργά.

Οι πύλοι απομονώνουν και σώζουν, αλλά επίσης σβήνουν. Σβήνουν τους χήρους και στη θέση τους βάζουν ένα βόμβο. Σβήνουν την αφή και βάζουν στη θέση της ένα ομοιομορφό χνούδι. Πήρε λοιπόν πύλους ο Beuys κι εσκαψε, έπλασε και συνέθεσε με αυτούς. Εφτιάξε σπήλες από πίλους όλων των μορφών και διαστάσεων, μάνους τους ή σε συνθέσεις, συχνά σε συνθέσεις με λίπος, το άλλο υλικό που τον έωσε. Κατασκεύασε τοίχους ολόκληρους με αφασμάτινα κυλινδρικά τόπια. Κυρίως με πύλους τύλιξε και μεταμόρφωσε γνωστά αντικείμενα, προσδιδόντας τους τις αισθητηριακές του ιδιότητες. Έντυσε πάνα και βιολά και τα παραμόρφωσε, κάνοντάς τα αποκρουστικά, ζωώδη, αλλά αναγνωρίσιμα, αφήνοντας τον θεατή με αισθήση στάλιου και μημπακιού. Από αντικείμενα πολιτισμού τα έκανε αντικείμενα επανελθουστή βαρβαρότητας και κυρίως δημιουργούς άλλων αισθήσεων από αυτές που κανονικά υπέτρουν. Αισθήσεων όχι καλλιεργημένων, πολιτισμένων, αλλά πρωτογενών, της αφής, της ακοής, της όσφρησης. Πήρε όργανα μουσικά, των οποίων προσρίσμος είναι να παράγουν μουσική και αισθήματα, και φορώντας τους ένα κάλυμμα, ένα δεύτερο δέρμα από πύλο, τα μετέτρεψε σε αντικείμενα αλλότρια, ικανά να προκαλέσουν φρίκη, ίντας ταυτόχρονα ξένα και ανατριχιαστικά οικεία. Έτσι έφερε στην επιφάνεια αρχέγονους φόβους. Και όχι μόνο έντυσε αντικείμενα και οικοδόμησε δωμάτια, αλλά έφαψε και ρούχα από

8. Joseph Beuys,
Ομοιόμορφη ζήρηση για
βιολοντάλο, 1967-1985.
Συλλογή Celine και Heiner
Bastian.

9. Joseph Beuys,
Ομοιόμορφη δημόσιη για
πάνω, 1986. Musée national
d'art moderne, Centre
Georges Pompidou.

πύλο. Και τα φόρεσε. Οι πύλοι του παγιώθηκαν ως δέρμα, δικό του και των έργων του. Έγιναν δυνάμει απόλυτο μέσο, όντας άμεσης αισθητικής σύμβολο νοημάτων και φορέας αισθήσεων μαζί.

Ξανά και ξανά έφτιαξε συνθέσεις και φιλόδοξα, δίκηνη ιδεών, αντικείμενα, για να προκαλέ-

10. Joseph Beuys, Plight,
1958-1985. Musée national
d'art moderne, Centre
Georges Pompidou.

μα». Έβαλε ένα φύλλο πίλου μπροστά από την πτυλέραση για να φιλτράρει τις εκπομπές. Οικόδομησε ένα οιλόκιληρο δωμάτιο από τόπια πύλου και μέσα τοποθέτησε αντεύκεμένα του δυτικού πολιτισμού, ένα πάνω και ένα βιολί. Ήταν ένας συνεχής διάλογος, μια αντιφάση στη βαρβαρότητας και του πολεμού σε μια αιτιολοφαρά τάφου. Γύρω από τα έργα του πετάριζαν βασικές αισθήσεις, η υγρασία, η λιπαρότητα, το κρύο, η χλιαρότητα, η σωπή. Καμιά φορά φαινόταν να τις χρησιμοποιεί μεταφορικά, όπως στο έργο «Χιονόπωπο», όπου ο ανεπιασθέτης βούβος του πύλου ήσας παρέπεμπε στη σηγάλι του χιονιού. Ανηρυζωτική ασωτή και τικουκών στους υφασμάτινους τόξους υπό μορφή βόμβου και εδειχνότι μπορούμε να ακούσουμε πολλές σιωπές, όπως στα λαδωμένα πέτρινα παπτήρια να νιώσουμε πολλές λιπαρότητες και στα βρεγμένα ρουύχα πολλές υγρασίες (εικ. 6-10).

Προχωρώντας από αίθουσα σε αίθουσα όλο και ποι εκτόληκτη, όλο και όπωρ, αντικρίζα δχι μια ανασύνθετη, αλλά μια καινούρια δημιουργία, ρωμαλέα σαν την Ευρασία, από υλικά που ο Beuys είχε τη δύναμη να προσεταιρίστει με την ίδια ελευθερία που χαρίζαμε κι εκείνος κι εγώ στους νομάδες. Στα ματιά μου, στα μάτια κάποιου που είχε έρθει σε επαφή με τον πολύτιμο των νομάδων από τη βεβλία, ήταν μια δημιουργία που διέρευνανά τα σύνοφρα, τη συγγένεια, το ομοιούσιο και το διαφορετικό με όλες του της διαδιθμίεις, μια δημιουργία από τοκή αλλά όχι αποκαμένη. Ανετά και χωρίς εμφανή προστάσεια, ο Beuys μπόρεσε να πάρει αποστάσεις, και όρθιος, ως κύριος: των τελετουργιών, ξεδιήλων με μια κίνηση κλαριά, πίλους, ελευθερίες, χιονοπώπεια, την Ευρασία, άμεσα, κυριάρχα και τα παρέδινα στον κόσμο οθώνα και σοβαρά, χωρίς να χρειάζεται ιστορικές διαιμεσολαβήσεις.

Και δεν ήταν μόνο αυτό. Ο Beuys έκανε ένα δεύτερο όλμα, ακύρωσε το άλλο, το χρονικά και τοπικά άλλο. Τους νομάδες με τους πύλους τους δεν τους άφησε μακριά, ώστε να υλοποιήσουν μια επερότητα όπου θα προβληθούμε σμείς χτίζοντας την ταυτότητά μας. Τους έφερε στα πόδια μας, πλάι μας. Δεν έλεγε πριν από 100 ή 1500 χρόνια ήταν έτσι ή έτσι ζουν οι μακρινοί λαοί στη στέπα, όπου εμείς, οι γράφοντες, και μελετώντες δεν έχουμε πάει. Οχι, οι Ουτοπίες είναι κοντά μας, μαζί μας, όλα εδώ πάλινται, ιδιού οι νομάδες πλάι μας, οι πλούτοι τους μπορούν να ενια και δικοί μας, να τοις μπροστά μας, μπορούμε και να τους φορέσουμε. Αυτή η ακύρωση της ιστορικής προβολής, ο δράματος του παρόντος χρόνου ήταν, νομίζω, το βραδυφλέγεν πυροτέχνημα που μου επιφύλασσε το τέλος της επισκεψής.

Με τα ίδια τα μέλη του...

Γιατί; σκέψητα. Ασφαλώς γιατί οι καλλπέγνες είναι δημιουργού του νέου, ένα οι ιστορικοί, όσο και αν ιστορούν το παρελθόν με τα σημειρινά μάτια, όσο και αν τους αποδίδουν σύγχρονες αξίες, κάποια στρίγματα πρέπει να έχουν, κάποια προσχήματα να τηρούν, σε κάποια κλίμακα αντικειμενικότητας να κινούνται.

Αλλά από πού άντλησε ο Beuys την τόση

ευκολία, την τόση αποδέσμευση από την ιστορική παράδοση, πού βρήκε την τόση ελευθερία στη μεταχείριση της; Πώς, με ποιες δυνάμεις πήρε το ίλικο στη χεριά του, το έπιασε, το ζύγιζε, το τοσλάωσε, το άλλαξε; Η πρώτη εξηγηση δεν αρκεί, είναι υπερβολικά γενική για να έχει κάποια αξία. Νομίζω ότι υπάρχει μια που ισχεύει μόνο για αυτόν. Και αφού σκέψητα και ξανασκέψητα, γύρισα πάλι στην σπουδή του ιστορία. Νομίζω ότι τελικά είναι γιατί μπήκε στους πύλους προσωπικά και όχι μέσω ιδεών, τυλίχτηκε μέσα τους, τους άγγιξε με τα μέλη του, τους ένιωσε με το κορμό του. Πριν κάνει καλύμματα, δέρματα, δωμάτια και κοστούμια, είχε ο ίδιος εναποτέμει μέσω στους πύλους, άρα τους ανήκε, του ανήκαν και έτσι μπορούσε να πάρει τις αποστάσεις που επιτέλει η βεβαϊότητα και ελεύθερα να φτιάξει, να σκιώσει και να ζαφιπάξει. Τα κουστούμια από πύλους που έφτιαχνε τα φορώντες ο ίδιος και περπάτωσε πότε πότε τελετουργικά στους δρόμους μάζι με τους μαθητές του, χώρια τα δεκάδες καπέλα από πύλο που δεν αποχωρίζονταν ποτέ.

Εγώ στην ζώη μου δεν ακούμπησα ποτέ πύλο, μόνο σε εκθέσεις για τους Σύνθετους ειδά. Δεν φέρεσα καπέλα όπως εκείνος και ασφαλώς δεν έπιασα ποτέ να κάνω με τα χέρια μου στιγμή ποτε έχει σχέση με πύλο, ίσως να εστρωνα απλά κανένα τραπεζούμαντλο. Τα σπουδήτητα αισθήματά μου ήταν μόνο νοητικά, ενώ αυτός ρίγησε με το σώμα του και τη ζωή του. Γι αυτό ίσως και η τόση μου αυγχάνια, γι' αυτό και δεν ήξερα πώς να οικειοποιηθώ την παράσταση. Από μακριά, από εκεί που στεκόμουν, έπρεπε να ζέρβωμας τις προβολές μου, αλλών, όταν ήταν έρευναν, ενώ αυτός ήταν πληρότεστα, ανήκε, έτσι όλως στους είχαν πει οι Τάπαροι. Κι αφού ανήκε, δεν πήγαινε να δικαιώνεται ή να δικαιολογήνεται πίπτα, μπορούσε να πάρει ελευθερίες. Και τις έπαιρε. Είχα ήδη αρχίσει να γράφω αυτό το κείμενο όταν έμαθα ότι η λέξη *pilus* σήμαινε στα λατινικά το σκύφο των δουλών και ότι η φράση *ad pilum claram* σήμαινε λήση για δουλική εξέγερση. Η ελευθερία ήταν εγγεγραμμένη στη γλωσσική ιστορία της λέξης. Αναρυτήθηκα αν το γνώριζε ο Beuys.

Αυτή ήταν η συνάντηση μου με τα υφάσματα των νομάδων και τον Joseph Beuys, που πλήρισε και αυτός τους πύλους και οντί να τους μελέτησε, τους φέρεσε.

The Textiles of the Nomads and the Meeting with Joseph Beuys

Iris Tzachili

This article deals with the textiles of the nomads, the *pilos*, the position they had in these people's life, their mode of manufacturing, way of using and symbolic dimension throughout the centuries, from the Scythians to the nomads of the present Mongolia. The German artist Joseph Beuys has developed an experiential, rich relationship with those textiles.

We must point out, however, how different is the approach of an archaeologist from that of an artist: the first approaches knowledge through his methodological instruments, which, the most will allow him to treasure is a touch of nostalgia for the different; while the second can adopt the form, the symbols, even the senses in order to express some personal realities.